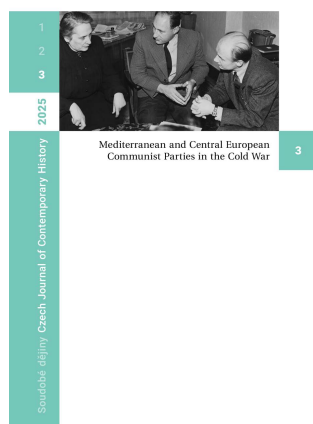

Zitierhinweis

Vitovská Slezáková, Monika: Rezension über: Blanka Jedličková, *Ženy na rozcestí. Divadlo a ženy okolo něj 1939-1945*, Praha: Academia, 2015, in: *Soudobé dějiny*, 2016, 1-2, S. 257-259, DOI: 10.15463/rec.363324277

copyright

Dieser Beitrag kann vom Nutzer zu eigenen nicht-kommerziellen Zwecken heruntergeladen und/oder ausgedruckt werden. Darüber hinausgehende Nutzungen sind ohne weitere Genehmigung der Rechteinhaber nur im Rahmen der gesetzlichen Schrankenbestimmungen (§§ 44a-63a UrhG) zulässig.

Duchovědně orientovanou pedagogikou se zabývá i příspěvek Edvarda Protnera (Maribor), který ji sleduje ve slovinském prostředí a na některých aspektech díla Karla Ozvalda, profesora pedagogiky působícího do roku 1945 na lublaňské univerzitě, upozorňuje na možný ambivalentní způsob jejího uchopení, jenž osciluje mezi humanitními a totalitními idejemi.

Příspěť k vybudování „nového“ Španělska toužila masová ženská organizace Sección Femenina, která navázala styky s Hitlerovou mládeží a dalšími národními mládežnickými organizacemi hlásícími se k totalitním ideologiím. Toni Morant i Ariño (Valencie) si všímá jejich spolupráce, jež vyústila do založení Evropského svazu mládeže ve Vídni roku 1942, který měl pomoci organizovat výchovu a vzdělávání mladých lidí v evropských zemích po předpokládaném nacistickém vítězství. Autor mimo jiné připomíná, že v rámci německé delegace se zakládajícího sjezdu účastnili i zástupci protektorátního Kuratoria pro výchovu mládeže v Čechách a na Moravě.

Klíčové osobnosti italského neoidealismu a reformní školské politiky mussoliniovské Itálie – Giovanniho Gentileho, Benedetta Croceho a Giuseppa Lombarda Radiceho – představuje z této stránky Simonetta Polenghiová (Milán). Ve svém příspěvku dále sleduje stupňující se kontrolu italského fašistického režimu nad vzdělávacím systémem včetně cenzury učebnic a dalších pedagogických publikací, aby se tak mohly stát spolehlivým nástrojem k uskutečnění ideologických cílů masové výchovy.

Pohled na italskou pedagogiku přináší i Ehrenhard Skiera (Flensburg), jenž srovnává metodiku Marie Montessoriové, ve 20. a počátečních 30. letech minulého století chráněnkyni Mussoliniho, s výchovnými postupy významného školského reformátora sovětského porevolučního reži-

mu Pavla Petroviče Blonského. Za oběma pedagogickými koncepcemi s jejich myšlenkami výchovy „nového člověka“, ať již se zaštiťují slovy o Božím vedení při výchově (Montessoriová), či ideály beztřídní společnosti (Blonskij), se podle autora skrývají autoritářské požadavky, jež vedou – nenápadně a pozvolna, prostřednictvím své „apelativní misionářské rétoriky“, využívající líbivých formulací o svobodném rozvoji jedince – k naprogramování vychovávaného člověka k absolutní kázni a disciplíně. Skiera pečlivě analyzuje oba koncepty a poukazuje na jejich dualistický charakter, na to, s jakou samolibou jasnozřivostí rozlišují „dobro“ a „špatnost“, i na diktátorský způsob, jakým se v dítěti snaží zakódovat kýžený „instinkt poslušnosti“.

Historia scholastica svým prvním loňským číslem, vydaným k sedmdesátiletému výročí konce druhé světové války, připomněla, kam až mohou společnost dovést snahy o politizaci výchovy, nebezpečné fantazijní představy o možnosti definitivního vyřešení výchovných dilemat, autoritářské pojetí vzdělání. Příspěvky sledují tuto problematiku z různých pohledů, které vždy nemusí (jako v případě názoru na pedagogiku Marie Montessoriové) najít své přesvědčené zastánce.

Dagmar Petišková

JEDLIČKOVÁ, Blanka: *Ženy na rozcestí: Divadlo a ženy okolo něj 1939–1945*. Praha, Academia 2015, 317 s., ISBN 978-80-200-2459-6; 2., doplněné vydání 2016, 248 s., ISBN 978-80-200-2636-1.

České bádání na poli *gender studies* vloni rozšířila knižní prvotina Blanky Jedličkové. Publikace je výsledkem autorčina dlouholetého zájmu o dějiny českých žen v první

polovině 20. století, s důrazem na období druhé světové války a protektorátu. Její výzkum vyústil nejprve v diplomové práci *Ženy na rozcestí: Komparace ženských osobností okolo divadla 1939–1945*, obhájené roku 2013 v Ústavu historických věd Filozofické fakulty Univerzity Pardubice, která posloužila jako základ pro předloženou knihu.

Hlavním záměrem autorky bylo vybrat několik životních osudů žen za protektorátu a za pomoci komparativní metody sledovat jejich jednání a postavení ve vztahu k tehdejšímu státnímu zřízení a jeho době. Na základě zvolených případových studií zamýšlela porovnat přístupy žen jedné generace, které pocházely z různých společenských kruhů a ocitly se v kritické situaci, kdy se musely rozhodovat s rizikem existenčního ohrožení. Jako pomyslné pojítko zvolila autorka divadelní prostředí, s nímž byly vybrané ženy profesně spjaty. Ve své práci se mohla opřít o bohatou pramenovou základnu. Stěžejní význam pro ni měly fondy uložené v Archivu bezpečnostních složek, Národním archivu v Praze, Státním oblastním archivu Praha, Archivu hlavního města Prahy a v neposlední řadě osobní pozůstalostní fondy Literárního archivu Památníku národního písemnictví. Jelikož ženský element v protektorátní společnosti se prozatím nestal v české historiografii předmětem soustředěnější pozornosti, vycházela autorka především jednak z publikací zaměřených na ženské dějiny v obecném horizontu, jednak z dosavadních prací orientovaných na českou protektorátní a válečnou realitu, a samozřejmě také z textů věnovaných prvorepublikové a protektorátní umělecké scéně.

Na počátku 20. století, a zejména za druhé světové války se postavení žen v českých zemích výrazně proměnilo. Během válečných let se mnohem více angažovaly mimo

rodinu, působily například jako lékařky či ošetřovatelky, ale pronikly rovněž do armády. V rámci národního hospodářství i válečného úsilí se staly důležitou pracovní silou a svoji pozici si pak udržely také v následujících letech. V protektorátní společnosti autorka rozlišuje tři základní postoje vůči okupační realitě, jichž se držely i ženy, totiž kolaboraci, odboj či většinovou snahu přežít bez výrazného osobního nasazení v jednom či druhém směru. Tyto tři přístupy lze vysledovat také na vzorku sedmi příběhů, které tvoří hlavní osu anotované práce. Zatímco malířka Milada Marešová a choreografka a tanečnice Nina Jirsíková se svými uměleckými činy a prostředky stavěly proti nacistickému režimu zcela vědomě, herečka Janě Šedové-Popperové pomáhalo divadlo přečkat těžké dny koncentračního tábora. Herečka Anna Sedláčková účinkovala spolu se svou dcerou Marcellou ve vlastním divadle i přes dohled fašistického tisku. Další herečka Anna Letenská naopak patřila k lidem, jimž se staly osudnými kontakty s osobami zapojenými do odbojové činnosti, a navzdory vlastní neangažovanosti skončila na popravišti. K těm, kteří spolupracovali s německými úřady zcela vědomě, patřila poslední protagonistka knihy, herečka a spisovatelka Zdena Kavková-Innemannová. I přes velmi poutavé životní osudy nezůstávají odvyprávěné příběhy pouze biografickými črtami. Jejich přínos spočívá především v možnosti sledovat vliv sociálního zázemí, jež tyto ženy formovalo a pomáhalo utvářet jejich hodnotový svět, a také roli uměleckého prostředí, v němž se pohybovaly a které dokázaly odlišnými způsoby využít ke svému jednání.

Blanka Jedličková projevila navzdory citlivosti tématu velmi profesionální přístup a s nadhledem dokázala vyzdvihnout zásadní události v životě těchto žen, které je ovlivnily a mohly se podílet na jejich

pozdějších reakcích v kritické situaci. Uvedená práce, stojící na pomezí sociálních a kulturních dějin, *gender studies*, rovněž ale zasahující do dějin politických, představuje ojedinělý, o to však přínosnější počín na poli české historiografie, jenž otevírá možnosti dalšího výzkumu této dosud málo probádané oblasti.

Monika Vitovská Slezáková

OLEXÁK, Peter – SAFANOVIČOVÁ, Anna (ed.): *Antológia časopiseckých a novinových článkov Andreja Hlinku*. Martin, Matica slovenská 2013, 265 s., ISBN 978-80-8128-087-0;

LETZ, Róbert (ed.): *Andrej Hlinka vo svetle dokumentov*. Bratislava, Post Scriptum 2014, 360 s., ISBN 978-80-89567-36-2.

S ročním odstupem vyšly na Slovensku dvě zajímavé edice dokumentů, jež přináší články, studie a úvahy z pera jedné z nejvýznamnějších osobností slovenských dějin 20. století, katolického kněze, politika a poslance Národního shromáždění, organizátora, překladatele, novináře a publicisty, papežského komořího a apoštolského protonotáře, monsignora a národního buditele a v neposlední řadě signatáře Martinské deklarace ze dne 30. října 1918 Andreje Hlinky (1864–1938). Jeho život je hluboce spjat s dějinami Slovenska v první polovině 20. století, a také s celou existencí první Československé republiky. Sympatie české veřejnosti si bezpochyby získal v roce 1906, kdy byl v rámci tuhé uherské perzekuce odsouzen k dlouholetému vězení. Po roce 1918 ztělesňoval Hlinka Slovenskou lidovou stranu i slovenské úsilí o dosažení autonomie. Jeho osobnost dosud budí na Slovensku zájem historiků, teologů a odborné veřejnosti, čehož dokladem jsou

četné vědecké studie, konference a zprávy v médiích (některé tyto publikace byly v *Soudobých dějinách* již recenzovány).

Dvě anotované edice prezentují relevantní soubor Hlinkových článků s politickým, hospodářským, náboženským, kulturním či literárním zaměřením, které byly zveřejněny na Slovensku i v zahraničí. Jejich prostřednictvím autenticky promlouvá vnímavý, emotivní a zbožný autor, jehož čtenáři dosud znali asi spíše jako objekt psaní historiků či publicistů. Edice Petra Olexáka a Anny Safanovičové představuje soubor 63 článků z let 1893–1938, Letzova edice zahrnuje 59 textů z let 1894–1938. Obě jsou koncipovány chronologicky a nechybí v nich jmenný rejstřík. Cenným obohacením edice Róberta Letze je nejen bohatá obrazová příloha, ale také podrobný poznámkový aparát a rozsáhlý komentář k Hlinkovým původním textům. Reprezentační výběr editorů v obou svazcích bezpochyby ušetří nejen českému čtenáři čas ve slovenských archivech či pátrání po Hlinkových článcích roztroušených v mnohých dobových novinách a časopisech (například v *Katolíckych novinách*, *Slováku*, *Tatranském Orlu* či *Ludových novinách*).

Obě předkládané edice mohou být výzvou pro českou historickou obec k diskusi o osobnosti Andreje Hlinky, jeho místu v československých dějinách a první Československé republice, ale také o jeho osobních, vědeckých či politických kvalitách, které česká historiografie dosud víceméně přehlížela. Současně mohou podnítit hlubší reflexi slovenské společnosti tehdejší doby, přání jejíž katolické většiny Hlinka zřetelně artikuloval. Případně se mohou stát inspirací pro přehodnocení některých negativních stanovisek českých historiků, která byla do diskuse vnesena již Hlinkovými současníky, zejména Tomášem Garriguem Masarykem a Edvardem Benešem, a v našem